

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 378.147:159.9-051

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14827513>

Синергія просвітницької компетентності та просвітницької діяльності майбутніх психологів: теоретичний аналіз

Тютюнник Сергій Валерійович

аспірант кафедри психології та педагогіки, ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», 49000, м. Дніпро, Січеславська Набережна, 18, Україна,
<https://orcid.org/0009-0005-1086-3437>

Прийнято: 22.01.2025 | Оpubліковано: 31.01.2025

Анотація. У статті здійснено теоретичний аналіз синергії просвітницької компетентності та просвітницької діяльності майбутніх психологів. **Метою статті** є аналіз теоретичних аспектів синергії просвітницької компетентності та просвітницької діяльності майбутніх психологів, визначення їх взаємозв'язку та значення для професійного розвитку психолога. **Методи:** аналіз і синтез літератури, порівняльний аналіз понять «просвітницька діяльність» і «просвітницька робота», дедукція та індукція для формулювання висновків. **Результати:** проаналізовано поняття «просвітницька діяльність» і «просвітницька робота», наголошено на їх спільних рисах і відмінностях, а також виявлено, що систематична просвітницька робота є складовою частиною ширшого концепту просвітницької діяльності; підкреслено, що просвітницька компетентність є фундаментальною основою, яка забезпечує ефективність і результативність просвітницької діяльності; встановлено, що ці два поняття взаємопов'язані: просвітницька діяльність виступає практичною реалізацією просвітницької компетентності, а компетентність, у свою чергу, формується та

вдосконалюється в процесі здійснення діяльності. Розглянуто важливість теоретичного осмислення цього зв'язку для вдосконалення професійної підготовки майбутніх психологів. Наголошено на перспективності синергетичного підходу для поглиблення теоретичних досліджень у цій галузі. **Висновки:** результати дослідження сприяють уточненню концептуальних засад формування просвітницької компетентності, відкривають перспективи для подальших наукових досліджень і розвитку практичних підходів у галузі педагогічної та психологічної освіти. Це створює підґрунтя для розробки інтегративної моделі підготовки психологів, яка гармонійно поєднує теорію та практику, а також сприяє формуванню високого рівня готовності майбутніх фахівців до здійснення просвітницької діяльності.

Ключові слова: просвітницька компетентність, просвітницька діяльність, просвітницька робота, синергія компетентності та діяльності, психолог.

Synergy of Educational Competence and Educational Activities of Future Psychologists: Theoretical Analysis

Serhii Tiutiunnyk

postgraduate student of the Department of Psychology and Pedagogy, Alfred Nobel University, 18 Sicheslavskya Naberezhna, Dnipro, 49000, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0005-1086-3437>

Abstract. *The article presents a theoretical analysis of the synergy of educational competence and educational activities of future psychologists. **The purpose** of the article is to analyze the theoretical aspects of the synergy of educational competence and educational activities of future psychologists, to determine their relationship and importance for the professional development of psychologists. **Methods:** analysis and synthesis of literature, comparative analysis of the concepts of “educational activity” and “educational work”, deduction and induction to formulate conclusions. **Results:***

*the concepts of “educational activity” and “educational work” are analyzed, their common features and differences are emphasized, and it is found that systematic educational work is an integral part of the broader concept of educational activity; it is emphasized that educational competence is the fundamental basis that ensures the effectiveness and efficiency of educational activities; the author emphasizes that educational competence is the fundamental basis that ensures the effectiveness and efficiency of educational activities; it is established that these two concepts are interrelated: educational activities are the practical implementation of educational competence, and competence, in turn, is formed and improved in the process of activity. The importance of theoretical understanding of this relationship for improving the training of future psychologists is considered. The prospects of the synergistic approach for deepening theoretical research in this area are emphasized. **Conclusions:** the results of the study contribute to clarifying the conceptual foundations of the formation of educational competence, open up prospects for further research and development of practical approaches in the field of pedagogical and psychological education. This creates the basis for the development of an integrative model of psychologists’ training that harmoniously combines theory and practice, and contributes to the formation of a high level of readiness of future specialists to carry out educational activities.*

Keywords: *educational competence, educational activity, educational work, synergy of competence and activity, psychologist.*

Постановка проблеми. У сучасному світі, що характеризується швидкими соціальними, економічними та культурними змінами, професійна діяльність психологів набуває дедалі більшого значення для формування гармонійного суспільства. Зростання складності психологічних проблем, потреба в підвищенні рівня толерантності, емпатії та критичного мислення серед населення вимагають від майбутніх психологів не лише глибоких фахових знань, а й високого рівня просвітницької компетентності.

Вибір теми дослідження обумовлений необхідністю теоретичного осмислення того, як синергія просвітницької компетентності та просвітницької діяльності впливає на професійне становлення психологів. Просвітницька компетентність виступає однією з ключових складових, яка дозволяє майбутнім фахівцям формувати та поширювати психологічну культуру серед різних верств населення. Водночас просвітницька діяльність є ефективним інструментом реалізації цієї компетентності на практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основу дослідження становлять наукові положення та висновки щодо: трактування терміну «просвітництво» (В. Вільям [14], Т. Пономаренко [8], М. Фернелл [14], С. Хао [15] та ін.); тлумачення термінів «просвітницька діяльність» і «просвітницька робота» (Ю. Коновалова [4], Д. Піщулін [6], Т. Розвадовська [10], С. Тітаренко [4] та ін.), осмислення сутності феномену «готовність до просвітницької діяльності» (Л. Аньань [1], І. Ненько [5], І. Феднова [13] та ін.), зокрема «готовність майбутніх психологів до просвітницької діяльності» (А. Сущенко [12], А. Садикіна [12] та ін.), обґрунтування просвітницької діяльності як інструменту формування психологічної культури суспільства (Т. Бабюк [2], О. Вашак [2], Н. Каньоса [2], О. Полумисна [7] та ін.), розкриття значення синергетичного підходу для аналізу взаємодії професійних компетентностей і видів діяльності (Н. Кобзар [3], Н. Ржевська [9] та ін.) тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зауважимо, що невирішеними аспектами в контексті теми статті є відсутність комплексного аналізу синергії між просвітницькою компетентністю та діяльністю. Потенційний внесок статті у вирішенні роз'ясненні цього аспекту полягає у тому, що необхідно запропонувати нові підходи до розуміння синергії між компетентністю та діяльністю.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз теоретичних аспектів синергії просвітницької компетентності та

просвітницької діяльності майбутніх психологів, визначення їх взаємозв'язку та значення для професійного розвитку психолога.

Відповідно до мети дослідження сформульовано завдання: розкрити сутність понять «просвітницька діяльність» і «просвітницька робота»; дослідити взаємозв'язок між просвітницькою компетентністю та просвітницькою діяльністю з позиції синергетичного підходу; обґрунтувати важливість теоретичного аналізу для розуміння механізмів формування просвітницької компетентності у професійній діяльності майбутніх психологів.

Науковий аналіз синергії між поняттями «просвітницька компетентність» і «просвітницька діяльність» відкриває нові можливості для розуміння механізмів їх взаємодії, формування та впливу на професійну діяльність психологів. Дослідження цієї синергії дозволяє: уточнити концептуальні засади підготовки майбутніх психологів; забезпечити основу для подальших теоретичних досліджень у галузі педагогічної та психологічної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз змісту досліджень і публікацій, які розкривають різні аспекти просвітницької компетентності майбутніх психологів дозволяє констатувати, що проблема просвітницької компетентності майбутніх психологів є недостатньо дослідженою. У той час як багато наукових робіт зосереджуються на поняттях «просвітницька діяльність» і «просвітницька робота», їх сутності, методах реалізації та впливу на розвиток психологічної культури суспільства.

У широкому тлумаченні просвітницька діяльність спрямована «на психологічну просвіту людей, оскільки знайомить їх зі специфікою і повним спектром діяльності практичного психолога, методами, можливостями. Вузьке розуміння просвітницької діяльності охоплює цілеспрямовані дії психологів, які пов'язані із розповсюдженням психологічних знань необхідних кожному» [8, с. 299]. Щодо просвітницької роботи, то вона також має на меті «просвітити», надати певні знання, передові ідеї людині, які б допомогли їй особистісно зростати, розширити горизонти своїх знань та критично мислити. Крім того,

передача знань має виконувати не тільки інформаційну функцію, але й містити у собі виховний процес на засадах гуманізму [10, с. 71].

Зауважимо, що «окремим видом роботи у психології виокремлюють просвітницьку роботу як одну із найважливіших видів діяльності практичного психолога. ... Просвітницька робота має на меті поширення психологічних знань, а не попередження можливих ускладнень в житті людини, групи людей чи соціуму. Просвітницька робота має на меті «просвітити», надати певні знання, передові ідеї людині, які б допомогли їй зростати особистісно, розширити горизонти своїх знань та мислити критично. Крім того, передача знань має виконувати не тільки інформаційну функцію, але й містити у собі виховний процес на засадах гуманізму» [6, с. 172].

Ю. Коновалова і С. Тітаренко наголошують на тому, що однією з важливих функцій практичного психолога, незалежно від сфери його діяльності, є просвітницька робота [4, с. 93]. Науковці зазначають, що просвітницька робота практичного психолога є надзвичайно важливою, адже вона сприяє збереженню психологічного здоров'я людей, допомагає їм долати труднощі та зберігати емоційну стійкість. Залучення психологічних знань у повсякденне життя допомагає краще розуміти особливості реагування на стресові ситуації, знаходити способи підтримки та ефективного спілкування [4, с. 94].

На думку А. Садикіної, «просвітницька діяльність» є процесом цілеспрямованої інформаційної взаємодії між просвітником та об'єктом просвітництва (окремою особистістю або аудиторією) спрямований на інформування об'єкту просвітництва з важливих для нього (них) питань, поширення нових знань (ідей), які б забезпечили його особистісний розвиток, душевний спокій та полегшення життєдіяльності у складних умовах сучасного соціуму. При цьому, просвітницька діяльність як феномен не тільки сприяє інтелектуальному, моральному та духовному вдосконаленню особистості, а й забезпечує поступове позитивне перетворення суспільства [11].

Зауважимо, що аналіз наукових праць дозволяє констатувати, що хоча поняття «просвітницька діяльність» і «просвітницька робота» часто використовуються як синоніми, між ними існують суттєві відмінності в акцентах і змістовних аспектах.

На нашу думку, просвітницька діяльність – це широке поняття, яке охоплює системну і цілеспрямовану активність, спрямовану на поширення знань, формування культури, підвищення освіченості та усвідомлення суспільно важливих питань. Просвітницька діяльність має стратегічний характер і може включати різноманітні напрями, такі як освіта, тренінги, лекції, популяризація науки тощо; здійснюється як багатокомпонентна і довгострокова система заходів; включає організацію взаємодії між різними суб'єктами (наприклад, психологами, педагогами, громадськими організаціями); спрямована на формування широкого спектру компетентностей у цільовій аудиторії. Наведемо приклад просвітницької діяльності психолога: *«Психолог організовує серію лекцій для студентів на тему «Як подолати стрес», проводить групові заняття, розробляє роздаткові матеріали для подальшого використання аудиторією».*

У свою чергу, просвітницька робота є складовою частиною просвітницької діяльності, яка фокусується на виконанні конкретних завдань і заходів у межах визначеної стратегії. Просвітницька робота має тактичний характер, орієнтований на вирішення короткострокових завдань; найчастіше виконується в межах окремих подій або ініціатив (лекція, тренінг, консультація); включає практичні дії, спрямовані на реалізацію просвітницької діяльності; здійснюється окремими фахівцями або групами у конкретному контексті (наприклад, під час роботи зі школярами, батьками, молоддю). Як приклад, зазначимо: *«Психолог проводить разову лекцію для батьків на тему «Як підтримати дітей у період екзаменів»».*

Таким чином, просвітницька робота є частиною просвітницької діяльності: окремі заходи та дії формують систему, яка реалізується в рамках загальної

стратегії діяльності. Також просвітницька діяльність неможлива без систематичної організації і виконання просвітницької роботи.

З огляду на це саме просвітницька діяльність тісно пов'язаною з поняттям просвітницької компетентності, адже саме остання виступає основою для її ефективного здійснення. Якщо просвітницька діяльність охоплює систему конкретних дій, спрямованих на розповсюдження знань, формування світогляду та підвищення освіченості, то просвітницька компетентність забезпечує здатність і готовність фахівця виконувати ці дії якісно та професійно.

Просвітницька діяльність є практичною реалізацією просвітницької компетентності, що забезпечує поширення знань, формування світогляду та підвищення психологічної культури суспільства. Просвітницька компетентність містить інтегративні знання, уміння та особистісні якості, які забезпечують ефективність і результативність просвітницької діяльності. Таким чином, вивчення просвітницької компетентності як наукової категорії дозволяє поглибити розуміння основ формування готовності майбутніх психологів до здійснення просвітницької діяльності.

З огляду на вищезазначене, ми можемо охарактеризувати синергію між компетентністю та діяльністю таким чином:

– просвітницька компетентність є теоретичною основою, яка забезпечує якісну реалізацію просвітницької діяльності;

– просвітницька діяльність виступає реалізацією просвітницької компетентності, тобто це практичний прояв знань, умінь і навичок, що становлять компетентність

– здійснення просвітницької діяльності сприяє вдосконаленню просвітницької компетентності, створюючи замкнений цикл професійного розвитку;

– без сформованої просвітницької компетентності просвітницька діяльність може бути неефективною або поверхневою.

– просвітницька компетентність формується та вдосконалюється в процесі здійснення просвітницької діяльності, що забезпечує надійний зв'язок між теоретичною підготовкою та практичною реалізацією.

Висновки. У статті здійснено теоретичний аналіз синергії просвітницької компетентності та просвітницької діяльності майбутніх психологів. Підкреслено, що просвітницька компетентність є фундаментальною основою, яка забезпечує ефективність і результативність просвітницької діяльності. Встановлено, що ці два поняття взаємопов'язані: просвітницька діяльність виступає практичною реалізацією просвітницької компетентності, а компетентність, у свою чергу, формується та вдосконалюється в процесі здійснення діяльності.

Отже, аналіз синергії між просвітницькою компетентністю та діяльністю відкриває нові можливості для вдосконалення професійної підготовки майбутніх психологів. Це створює підґрунтя для розробки моделі професійної підготовки майбутніх психологів, яка гармонійно поєднує теорію та практику, а також сприяє формуванню високого рівня просвітницької компетентності майбутніх психологів.

Список використаних джерел

1. Аньань Л. Педагогічні умови підготовки студентів до музично-просвітницької діяльності. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського*, 2017. № 3 (116). С. 42–46.

2. Бабюк Т.Й., Каньоса Н.Г., Вашак О.О. Організація просвітницької діяльності в закладі дошкільної освіти: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський: Ковальчук О.В., 2021. 120 с.

3. Кобзар Н.В. Поняття «компетентність», «компетенція» і «готовність до діяльності» і сучасній освітній парадигмі. *Науковий вісник Донбасу*, 2010. № 3.

4. Коновалова Ю., Тітаренко С. Просвітницька робота практичного психолога закладу дошкільної освіти з учасниками освітнього процесу в умовах

війни. *Сучасне дошкілля: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку:* матер. Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. з міжнар. участю (м. Ніжин, 6 листопада 2024 року). Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. С. 93–96.

5. Ненько Ю.П. Підготовка фахівців служби цивільного захисту до просвітницької діяльності: історичний аспект. *Вісник науки та освіти*, 2023. № 8 (14). С. 704–713. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-8\(14\)-704-713](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-8(14)-704-713)

6. Піщулін Д.С. Просвітницька робота як важливий компонент діяльності соціального працівника. *Студентський науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення:* матер. Міжнар. студ. наук.-практ. конф. (26 квітня 2017 р., м. Ніжин). Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. С. 172–174.

7. Полумисна О.О. Просвітницька діяльність масмедіа як ефективний інструмент у виконанні євроінтеграційних вимог щодо людей з інвалідністю в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 2021. Т. 32 (71). № 4. Ч. 3. С. 167–173. DOI: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.4-3/28>

8. Пономаренко Т.І. Просвітництво як напрямок діяльності психолога в медіапросторі. *Соціальна психологія сьогодні: здобутки і перспективи:* матер. II Всеукр. Конгресу із соц. Психології, 2019. С. 299–302.

9. Ржевська Н.В. Синергія психічних і мисленневих процесів в понятті «компетентність», 2016. URL: <https://int-konf.org/ru/2016/naukovij-potentsial-2016-16-18-03-2016/1234-rzhevskaja-n-v-sinerhiya-psikhichnikh-i-mislennevikh-protseviv-v-ponyatti-kompetentnist>

10. Розвадовська Т.В. Просвітницька робота як важлива фахова складова у діяльності соціального педагога. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*, 2016. № 1. С. 70–74.

11. Садикіна А.С. Функції просвітницької діяльності та критерії готовності майбутніх бакалаврів психології до її реалізації. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2023. № 91. С. 127–132. DOI: <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2023.91.23>

12. Сущенко А.В., Садикіна А.С. Структура, зміст та критерії готовності майбутнього бакалавра психології до просвітницької діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2023. № 90. С. 134–138.

13. Феднова І.М. Розвиток готовності вихователів до просвітницько-консультативної діяльності з батьками у системі методичної роботи закладу дошкільної освіти: дис. ... д-ра філософії зі спец. 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Дніпро, Університет імені Альфреда Нобеля, 2021. 323 с.

14. Furnell M., William Van G. Enlightenment and the Psychology of Self-Transcendence: Pathways to Fundamental Well-Being and Prosocial Behavior. *Happiness and the Psychology of Enlightenment*, 2024. DOI: [10.5772/intechopen.1008802](https://doi.org/10.5772/intechopen.1008802)

15. Hao S. The Enlightenment to School Education of Positive Energy Obtained from the Principle of Performance. *International Conference on Education Technology and Management Science (ICETMS 2013)*, 2013. URL: <https://www.atlantispress.com/article/7221.pdf>